

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСОВИЙ СЛОВНИК
для студентів фінансового факультету
всіх форм навчання

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 10 від 29.01.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач Л. Ф. Кондусова

Фінансовий словник для студентів фінансового факультету всіх Ф 59 форм навчання : [Електронне видання] / уклад. Л. Ф. Кондусова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 39 с.

Подано фінансові та економічні терміни, які можуть бути використані студентами в навчальному процесі.

Рекомендовано для студентів фінансового факультету всіх форм навчання.

Вступ

Ринкові відносини неможливі без підприємницької діяльності, яка передбачає фінансові розрахунки, знання податків, володіння банківськими операціями.

В економіці країни грошово-кредитна система відіграє роль головного регулятора економічних процесів. У поняття грошово-кредитної системи включається принципи, методи, банки, які організують та регулюють грошовий обіг і кредитування народного господарства.

Кожна людина стикається з економічними термінами, але іноді зовсім не розуміє їх значення. Фінансова освіта стала потрібна на сьогодні. Людина живе у світі економічних явищ, купує і продає, а також платить податки.

Даний словник – "путівник" для тих, хто вивчає фінансові науки, а саме для студентів фінансового факультету.

А

АБСОЛЮТНА ПЕРЕВАГА – спроможність якоїсь країни, фірми чи працівника виробляти продукти або послуги за вартістю нижчою, ніж у конкурента. Переважно світова торгівля здійснюється за мотивами, що диктуються а. п. Під впливом міжнародної торгівлі у світі складається розподіл праці, що ґрунтується на а. п., оскільки переваги ведуть країни, фірми і працівників до спеціалізації та більшої ефективності.

АВАЛЬ – поручительство за векселем. Банк, що видав А. (аваліст), бере на себе відповідальність за оплату у разі неплатежу з боку векселедавця (при простому векселі) або акцептанта (при переказному векселі), тоді як банк, який видав акцепт, сам є платником за векселем. Коли настає термін, акцептований банком вексель пересилається для оплати безпосередньо банку, а вексель з А. спочатку повинен бути поданий для оплати векселедавцю або акцептанту і тільки при несплаті цими особами векселетримач виставляє вимогу банкові, який видав А. Застосовується А. значно рідше, ніж акцепт.

АВІЗО – 1) повідомлення банку про виконання операції, яке направляється клієнтові або іншому банку. // Письмове банківське повідомлення клієнтові або іншому банкові про виконану розрахункову операцію або про зміни щодо стану взаємних розрахунків; 2) документ, який містить розпорядження однієї установи банку іншій установі банку про виплату клієнту чи переказ з його рахунку визначеної суми, чи про здійснення іншої банківської операції; 3) повідомлення про видачу фізичною або юридичною особою переказного квитка, векселя, наказу, тобто документа, за яким отримувач повинен сплатити встановлену суму у зазначений в авізо строк в обмін на виданий на нього документ.

АВУАРИ – 1) різні активи (гроші, чеки, векселі, перекази акредитиви), за рахунок яких можуть бути проведені платежі; 2) засоби банку (його рахунки в інших банках, цінні папери, що можуть бути каса, легко реалізовані, векселі тощо), які на його рахунок у закордонних банках в іноземній валюті.

АГЕНТ – юридична або фізична особа, яка здійснює певні операції за дорученням іншої особи(принципала), за його рахунок і від його імені, а також забезпечує підготовку угод, але без права підписання контрактів. А. є брокери, дилери, комісіонери, маклери, особисті представники, фанд-менеджери, адвокати. Діяльність А. проводиться з відома принципала за агентською угодою за винагороду.

АГЕНТСЬКА УГОДА – договір між принципалом і агентом, що визначає характер і обсяг доручення, розмір комісійної винагороди термін дії та умови припинення договору. Окрім того, А. у. про купівлю-продаж товарів, як правило, визначає: сторони, територію, кількість товарів, ціни, права, надані агентіві, термін дії і порядок розірвання угоди, винагороду агента, момент виникнення права агента на винагороду та дату її сплати, обов'язки агента, права й обов'язки принципала.

АГЕНТСЬКА ФІРМА – виступає від імені та за кошт принципала. Залежно від умов договору А. ф. сама укладає угоди від його імені та за його рахунок або тільки виступає посередником під час укладення угод. Характерним для А. ф. є представництво на тривалий термін і тісний контакт із принципалом. Юридично вона завжди зберігає повну незалежність.

АГЕНТСЬКІ ОПЕРАЦІЇ – досить поширений елемент міжнародної економічної інфраструктури; вони полягають у дорученні однією стороною, яка йменується принципалом, незалежній від неї іншій стороні, яка йменується агентом (торговельним, комерційним), здійснювати фактичні та юридичні дії, пов'язані з продажем чи купівлею товару на обумовленій території за і від імені принципала. А. о. реалізуються на основі агентської угоди. Незалежність агента від принципала полягає в тому, що він не перебуває в трудових відносинах може проводити самостійну діяльність.

АКРЕДИТИВ – зобов'язання банку провести за дорученням імпортера платежі експортеріві або акцептувати тратту, виставлену експортером у межах певної суми та терміну і при поданні експортером товаророзпорядчих документів – коносаменту, страхового полісу та рахунку-фактури. Залежно від характеру відповідальності банків А. підрозділяються на: 1) безвідкличні та відкличні; 2) підтверджені та непідтверджені.

АКТИВ – 1) найбільш діяльна, ініціативна, передова частина будь-якої організації, колективу; 2) фін. частина господарського, бухгалтерського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги, належні даному підприємству або установі, протилежне до ПАСИВ; 3) перен. досягнення, надбання.

АКЦЕПТ – термін, що звичайно вживається у значенні документа про обмін. Процес А. пов'язаний із підписанням відповідного документа на лицьовому боці й означає згоду того, хто підписався (акцентатора), з дорученням пред'явника. Акцентатор зобов'язується оплатити певну суму пред'явнику або за його дорученням. Після підписання той, хто підписав стає акцептором.

АКЦЕПТ БАНКОМ ТРАТТИ – форма розрахунків експортерів та імпортерів. Експортер при реалізації товару у кредит прагне, щоб акцепт тратти був здійснений не покупцем (навіть коли останній є цілком платоспроможний), а великим банком. Тратта з акцептом імпортера не завжди може бути врахована, тому що імпортерна фірма відома тільки у межах вузької, обмеженої сфери торговельного обороту. Інша справа акцепт великого банку: тратту з таким акцептом легко перетворити у гроші шляхом обліку.

АКЦЕПТНО-РАМБУРСНИЙ КРЕДИТ – форма розрахунків, при якій у тратті, що виставляється експортером на банк, останній виступає у ролі трасанта, але на відміну від тратти, виставлено експортером безпосередньо на імпортера, банк сам не є боржником трасанта-експортера, а заміщає боржника-імпортера, щоб надати тратті якість легкої конвертованості у гроші.

АКЦІЯ – цінний папір, що свідчить про участь його власника у капіталі акціонерного товариства і надає право на одержання певної частки щорічного прибутку у вигляді дивіденду. На акції зазначена її номінальна вартість, а продажна ціна називається її курсом, який залежить від розміру дивіденду та норми позичкового процента. Акції бувають привілейовані (надають право першочергового одержання дивідендів, але не дозволяють брати участі в управлінні акціонерним товариством) і звичайні (надають право брати участь в управлінні акціонерним товариством).

АНТИДЕМПІНГОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО – національні та міжнародні правові норми і положення, спрямовані проти товарного демпінгу, тобто продажу товарів на зовнішніх ринках за цінами, нижчими від внутрішніх. Основи А. з. зафіксовані у статті VI Генеральної угоди про тарифи і торгівлю (1947 р.) і в Міжнародному антидемпінговому пакті, прийнятому ГАТТ у 1967 р. Ці документи визначають поняття демпінгу та передбачають включення у національне законодавство параграфу про збитки у результаті демпінгу та порядок доведення цих збитків.

АНТИТРЕСТОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО – законодавство, що забороняє монополії порушення, торговельного обміну (створення дефіцитів, товарний демпінг тощо) і передбачає підтриманні конкуренції.

АСОЦІАЦІЇ КРАЇН-ЕКСПОРТЕРІВ – поширена форма координації політики експортерів на світових товарних ринках. На сьогодні діють асоціації з 18 сировинних товарів. Головною метою такої координації, як правило,

є підтримання цін на певному високому рівні. Найпомітнішу роль у світовому господарстві відіграють такі асоціації: ОПЕК і ОАПЕК(нафта), СПЕК(мідь), МАБС(боксити), АІЕК(залізна руда) та ін.

АУКЦІОН – форма продажу у визначений час і в установленому місці товарів, попередньо виставлених для огляду. А. проводяться за певними видами товарів: хутро, шкіра, вовна, тютюн, чай, витвори мистецтва, антикваріат, худоба, деякі унікальні товари тощо. Особливістю А. є обмеження відповідальності продавця за якість виставлених товарів.

Б

БАНК – нині більшості країн світу немає нормативно установленого визначення терміна "банк". Виділяються лише певні найзагальніші функції Б.: 1) збереження вкладів; 2) ведення рахунків; 3) оплата чеків; 4) отримання чеків; 5) кредитування. У міжнародній практиці відомі такі види банків: центральні, комерційні, інвестиційні, ощадні, банки-кореспонденти.

БАНКІВСЬКІ БІЛЕТИ (БАНКНОТИ) – різновид кредитних грошей. Банківські білети випускаються центральними банками для кредитування економіки держави відповідно до приросту офіційних золотовалютних резервів. Забезпечення банківських білетів державними позичками (зобов'язаннями) викликає перевищення банкнотного обігу над потребами держави та народного господарства у наявних грошах, а також знецінення банківських білетів, що наближує сучасні банківські білети до паперових грошей.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА – група фінансових інституцій, об'єднаних угодою для регулювання кредитних і грошових потоків з метою сприяння економічному зростанню. Головна мета сучасних Б. с. – кредитування бізнесу (на відміну від класичних банків, що обмежують свою діяльність зберіганням вкладів і веденням рахунків).

БАНКІВСЬКИЙ ПРОЦЕНТ (ІНТЕРЕС) – оплата за надання грошей у борг. Вона має два різновиди: кредит-процент і дебет-процент. Це відповідає двом видам діяльності банків: зберіганням вкладів і наданню позик.

БЕЗВІДКЛИЧНИЙ АКРЕДИТИВ – форма акредитива, який не може бути анульований або змінений банком до настання терміну без згоди на те експортера, на користь якого він відкритий. Б. а. є зобов'язанням банку, його що відкрив, але не створює відповідальності цього банку.

БЕЗОБОРОТНИЙ ІНДОСАМЕНТ – форма індосаменту, при якій індосант (особа, що робить передатний напис) передає свої права за векселем

іншій особі, не беручи на себе відповідальності, що виникає при звичайній формі індосаменту. У такому разі індосант перед своїм підписом робить застереження: "Без обороту на мене".

БІРЖА – регулярно функціонуючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами (фондова Б.) або оптова торгівля сировини, продовольчими та іншими товарами (товарна Б.).

БЛАНКОВИЙ ІНДОСАМЕНТ – форма індосаменту, при якій індосант ставить свій підпис без зазначення особи, котрій передається вексель. У такому разі вексель стає документом на пред'явника і може передаватися далі шляхом простого вручення іншим особам. Проте векселедержатель може перетворити такий вексель в ордерний (або іменний) шляхом вписування над Б. і. слів: "Платить за наказом (найменування особи, якій передається вексель)".

БЛАНКОВИЙ КРЕДИТ – кредит, що не має соціального забезпечення конкретними цінностями, а видається під зобов'язання боржника погасити кредит у встановлений термін або при настанні певних умов (наприклад, після прибуття товару в порт призначення).

БРОКЕРИ – особи, що купують або продають товари, грошові номінали або акції, тощо від імені інших осіб.

БРОКЕРСЬКА ФІРМА – посередницька фірма, яка здійснює пошук і зведення контрагентів. За ці послуги брокери отримують комісійну винагороду. За законом деяких країн брокери не можуть самі бути покупцями або продавцями товарів, які їм доручено продати чи купити.

БРОКЕРСЬКИЙ КРЕДИТ – кредит, пов'язаний з угодами з реалізації товарів. Його джерелом є головним чином капітали великих комерційних банків, які вважають за краще надавати кредити не прямо експортерам та імпортерам, а через посередництво брокерів. Така система поширена в Англії; у менших масштабах вона застосовується у ФРН, Голландії, Бельгії.

БЮДЖЕТ – 1) кошторис прибутків і витрат на визначений період; грошове вираження збалансованого розпису доходів і видатків держави, адміністративно-територіальної одиниці (області, району, міста, села), підприємства, установи за певний період; 2) сума прибутків окремої особи або родини на певний час.

БЮДЖЕТНЕ ДОРУЧЕННЯ – документ, яким розпорядники кредитів оформляли переказ відкритих кредитів підвідомчим їм установам.

В

ВАЛОРИЗАЦІЯ – сукупність заходів щодо штучного підвищення підупалих цін на товари, курсів цінних паперів та ін.

ВАЛЬВАЦІЯ – визначення цінності, вартості іноземної валюти в національній грошовій одиниці.

ВАЛЮТНИЙ ВИТОРГ – іноземна валюта, одержана від експорту товарів та послуг; є результатом міжнародних торгівельних, транспортних, науково-технічних, туристичних та інших зовнішніх зв'язків.

ВАЛЮТНА ОПЕРАЦІЯ (валютні угоди) – здійснювана банками, фірмами та їхніми клієнтами купівля-продаж іноземної валюти. В. о. проводяться як на умовах негайного розрахунку після закінчення робочого дня ("спот"), так і з надходженням валюти через встановлений строк, звичайно від одного тижня до п'яти років ("форвард"), за курсом на момент укладення угоди. Нерідко угода "спот" та "Форвард", а також депозитні операції здійснюються в комбінації.

ВАЛЮТА – 1) грошова одиниця певної країни; 2) тип грошової системи, що діє в даній країні; 3) золоті або срібні гроші, які використовуються в міжнародних розрахунках і які забезпечують золотий вміст паперових грошей, що мають обіг у межах даної країни; 4) грошові одиниці іноземних держав, а також кредитні та платіжні кошти, виражені в іноземних грошових одиницях, що використовуються у міжнародних розрахунках; іноземна валюта; 5) міжнародна (регіональна) грошова розрахункова одиниця та платіжні кошти (перевідний карбованець, ЕКЮ, СДР); 6) сума, на яку видано вексель. Щодо режиму та сфери використання валюта поділяється на вільно конвертовану (оборотну), що може обмінюватися на всі інші валюти; частково конвертовану (частково оборотну), обмін якої частково обмежений для певних власників та окремих валютних операцій; неконвертовану (необоротну), що не обмінюється на інші валюти. У міжнародній торгівлі роль основної валюти виконує долар США. У деяких секторах світової торгівлі використовуються колективні валюти (СДР), що мають обмежену оборотність.

ВАЛЮТА ВЕКСЕЛЯ – сума боргового зобов'язання за векселем. На векселях, що діють у внутрішньому обігу, вказується грошова одиниця даної країни, а в міжнародному грошова одиниця країни-боржника, країни-кредитора або іншої країни, що є одним з центрів міжнародної торгівлі.

ВАЛЮТНИЙ КУРС – ціна грошової одиниці однієї країни, визначеної в грошових одиницях інших країн.

ВАЛЮТНИЙ КЛІРИНГ – угоди між урядами двох або більше країн щодо взаємних боргів і взаємних платіжних вимог із зовнішньоторговельних та інших операцій, взаєморозрахунків через спеціальні організації або центральні банки своїх країн без переказу іноземної валюти чи відправки золота, тобто взаємне врахування вимог.

ВАЛЮТНИЙ ДЕМПІНГ – експорт товарів за зниженими цінами (відносно світових), що здійснюється через застосування знижених валютних курсів. При В. Д. експортер, купуючи товари на внутрішньому ринку і продаючи їх за низькими цінами, купує тверду валюту й обмінює на більшу кількість національної валюти.

ВАЛЮТНИЙ РИЗИК – коливання курсів (валютних курсів) породжують ризик при експортно-імпорتنих операціях. В умовах знецінювання валют цей ризик стає значним для експортерів, особливо при довгострокових угодах, а також при продаж товарів у кредит.

ВЕКСЕЛЬ – поширена форма платіжного зобов'язання в міжнародній торгівлі. Найпоширенішим є переказний В., або тратта, що є безумовною пропозицією однієї особи – трасанта, адресованою іншій особі – трасату, сплатити в призначений термін певну грошову суму третій особі – ремітенту.

ВЕКСЕЛЬ ДРУЖНІЙ – на відміну від справжнього векселя не має відповідного забезпечення. Вексель дружній використовується особами або підприємцями, які домовилися надати один одному вексель, аби під час обміну останнього одержати гроші готівкою.

ВЕНЧУРНИЙ КАПІТАЛ – це інвестиції у формі випуску нових акцій, що відіграють ключову роль у господарському фінансуванні. В.к. – це капітал, залучений у нових сферах діяльності. Він як правило, пов'язаний із великим ризиком. В. к. є однією в найважливіших умов існування середніх і малих фірм.

ВИПЕРЕДЖАЮЧІ ІНДИКАТОРИ – статистичні показники, які мають властивість змінювати свої тенденції зростання раніше від основної маси індикаторів. До В. і. належать: середня тривалість робочого тижня, чистий приріст основного капіталу, індекси курсів акцій тощо.

ВІДЗИВНИЙ АКРЕДИТИВ – форма акредитива, який може бути анульований достроково не тільки з ініціативи імпортера, а й банку, що самостійно відкрив його, коли фінансовий стан імпортера погіршується і з'являється ризик несплати імпортером товарних документів.

ВІЛЬНА ОФЕРТА – звичайно робиться на одну й ту ж партію товару кільком можливим покупцям. Вона не встановлює термін для відповіді і тому не зв'язує оферента своєю пропозицією. Згода покупця з умовами, викладеними у такій оферті, підтверджується твердою контрофертою. Після підтвердження контроферти продавцем (акцептом) угода вважається закінченою. Продавець акцептує контроферту того покупця, який відповів раніше.

ВІДМОВА ВІД АКЦЕПТУ – документально виражена незгода платника на оплату поданих йому розрахункових документів. Застосовується головним чином при розрахунках платіжними вимогами. Відмова від акцепту може бути повною або частковою.

ВКЛАД – грошова сума, внесена на збереження до ощадної каси або банку.

Г

ГАРАНТІЙНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ – форма гарантії, що надають банки клієнтам за певну комісійну винагороду. Гарантійне зобов'язання свідчить, що банк страхує постачальника, який надає покупцеві комерційний кредит, і в разі прострочення платежу банк зобов'язаний здійснити його. Постачальник вимагає гарантійне зобов'язання тоді, коли не впевнений у кредитоспроможності покупця.

ГАРАНТІЙНИЙ ВЕКСЕЛЬ – вексель, виданий для забезпечення господарської угоди без одержання векселедавцем від векселетримача зазначеної в ньому суми.

ГАРАНТІЙНИЙ КОНТРАКТ – контракт, що передбачає відповідальність підрядчика за експлуатаційні якості продукції, що постачається, забезпечення її ремонту чи заміни в межах домовленого терміну або робочого ресурсу.

ГАРАНТІЙНИЙ ЛИСТ – гарантія, яка видається банком гарантом на користь кредитора в забезпеченні повної і своєчасної оплати належної з боржника суми.

ГАРАНТІЯ – порука чомусь, забезпечення чогось. // Передбачене законом чи певною угодою зобов'язань, за яким юридична чи фізична особа відповідає перед кредиторами у раз невиконання боржником своїх зобов'язань. // чого. Умови, що забезпечують успіх чого-небудь.

БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ – поручительство банку-гаранта за свого клієнта в тому, що він зобов'язується здійснити платіж, не сплачений клієнтом у належний термін.

ГАРАНТОВАНІ ЦІННІ ПАПЕРИ – акції та облігації приватних акціонерних товариств, за якими уряд гарантує регулярну виплату доходу: дивідендів по акціях, процентів по облігаціях.

ГАРАНТІЇ КРЕДИТУ – це форма гарантій, що застосовуються, коли боржник може виявитися неспроможним. Кредитори, крім векселів та інших зобов'язань, звичайно вимагають надійніших гарантій погашення кредиту. Видами цих гарантій: є гарантійні листи банків; авалі й акцепти банків тратт кредитора; поручительства великих комерційних фірм – гарантійні розписки, що засвідчують право власності кредитора на товар, переданий боржнику.

ГАРАНТІЙНА РОЗПISКА – форма гарантії експортера на випадок неплатоспроможності покупця. Г. р. виражає відносини між двома особами: одна особа – довіритель – передає другій – довірєній особі – товари або інші цінності, залишаючи за собою право власності. Г. р. звичайно містить також зобов'язання довірєної особи застрахувати на користь довірителя товар від пожежі та інших ризиків, а у разі продажу товару третій особі – передати виручену суму довірителю. Довіритель, за яким зберігається право власності, може у будь-який час зажадати товар із володіння довірєного.

ГРОШІ – металеві і паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі продажу. Грошова одиниця – встановлений в законодавчому порядку грошовий знак, який служать для співвимірювання і вираження цін усіх товарів.

ГРОШОВИЙ ОБІГ – безперервний рух грошей у процесі купівлі-продажу товарів та послуг. Електронні гроші – грошові засоби, які використовуються в електронній системі банківських послуг. Паперові гроші – грошові знаки, які наділені примусовим номіналом випускаються державою для покриття своїх витрат. Повноцінні гроші – гроші, вартість яких визначається вартістю матеріалу, з якого вони виготовлені.

ГРОШОВИЙ ЗНАК – цінний папір або металева монета оголошеною цінністю, випущена державою, що замінює в обігу золоті й срібні гроші.

Д

ДЕВІЗИ – боргові вимоги і зобов'язання, виражені в іноземній валюті (векселі, чеки, перекази), засіб міжнародних розрахунків.

ДЕМПІНГ – продаж товарів або послуг за рубежем за цінами, нижчими ніж ціни внутрішнього ринку з метою одержання переваг у конкуренції з іншими іноземними постачальниками. Генеральна угода з тарифів і торгівлі

учасниками якої є більшість великих експортерів, забороняє подібну практику і забезпечує захист від неї вищими тарифами. У багатьох країнах існує так зване антидемпінгове законодавство.

ДЕПОЗИТ – 1) кошти або цінні папери, передані на зберігання до банку інших фінансово-кредитних установ; 2) початкова сплата за чи товар чи послугу установленому за домовленістю розмір з метою в збереження за покупцем (споживачем) права придбання товару чи послуг після оплати їх повної вартості; 3) запис у банківських книгах, що підтверджує певну вимогу клієнта до банку; 4) внески до митниці як забезпечення сплати мита; 5) грошова сума чи цінні папери, внесені боржником до судової установи для перерахування кредиторів.

ДЕРЖАВНІ ЦІННІ ПАПЕРИ – документи, що засвідчують право на власність або відношення до державної позики. До головних державних цінних паперів належать акції державних підприємств, а також облігації державної позики.

ДИЛЕР – особа, що продає (купує) цінні папери, сподіваючись купити (продати) ці папери за ціною, нижчою (або вищою), ніж ціна, за якою товар було продано (куплено). Д. можуть здійснювати подібні операції з товарами та іноземною валютою. З погляду закону важлива відмінність між Д. і брокером. Клієнт Д. не відповідає за збитки, що виникають у результаті виконання усного розпорядження.

ДИСКАУНТ – форма прямої знижки, яку використовують у міжнародних розрахунках. У банківській справі Д. означає також операцію купівлі банком цінних паперів за ціною, нижчою від номінальної указаної на її лицьовому боці. Різниця між номіналом і реальною ціною купівлі становить суму дискаунту.

ДИСТРИБ'ЮТОР – фірма, що здійснює переважно імпорتنі операції і є торговцем за договором на основі угоди про право на продаж. Звичайно Д. одержують виключне право на операції з товарами на певних ринках. Д. купують і реалізують товари від свого імені та за власний рахунок і перебувають, як правило, у країні імпортера.

ДІЛОВИЙ БАРОМЕТР – широко вживаний метод прогнозування загальногосподарської кон'юнктури на основі підходу випереджувальних індикаторів. Д. б. становить зважену середню за певними критеріями індикаторів, що мають властивість реагувати на зміну тенденцій кон'юнктури раніше, ніж реагує основна маса індикаторів. Д. б. забезпечує регулярну оперативну інформацію про зміну кон'юнктури господарства країни і широко застосовується менеджерами при плануванні операцій.

Е

ЕКСПОРТНІ КОМІСІЙНІ ДОМИ – виконують доручення комітетів і діють від свого імені, але за рахунок комітента; вони можуть бути представником як продавця, так і покупця. Представник продавця виконує доручення вітчизняного виробника щодо продажу його товарів на закордонному ринку й отримує від нього комісійну винагороду. Е. к. д. беруть на себе також відповідальність за дотримання термінів поставки товару, транспортування, страхування, кредитування та документальне оформлення угоди, дотримання інших формальностей (у тому числі митні, санітарні тощо) у країн покупця і нерідко здійснює гарантійне технічне обслуговування.

Є

ЄВРОБОН – довгострокова позика, випущена у термінах американських доларів, німецьких марок, композитивних одиниць розрахунків та інших валют. Є. може бути у формі позики, боргових розписок, переказних векселів і використовується великими компаніями, що мають високу міжнародну репутацію і фіксовану процентну ставку.

ЄВРОПЕЙСЬКА ВАЛЮТНА ОДИНИЦЯ – ЕКЮ (ЄВО) – офіційна одиниця розрахунків Європейського економічного співтовариства. ЄВО була заснована в 1979 р., але не була офіційною до 1981 р. Вона розраховується співвідношенням валют країн-членів ЄЕС і є центральною ланкою Європейської валютної системи. Рахунки цієї системи виражаються в ЄВО. Банківські рахунки, як і перекази, здійснюються в ЄВО.

ЄВРОПЕЙСЬКА ВАЛЮТНА СИСТЕМА (ЄВС) – регіональна валютна система, спрямована на об'єднання валют Загального ринку у спільну одиницю. Усі країни-члени, за винятком Великобританії, прийняли концепцію ЄВС, яка набула чинності у квітні 1979 р.

Ж

ЖИРОРОЗРАХУНКИ – різновид безготівкових розрахунків, які банки здійснюють шляхом перерахування сум одного рахунку на інший. Цей термін також вживають щодо всіх безготівкових рахунків.

ЖИРОЧЕК – чек, який містить наказ чекодавця банкові про перерахування з його (чекодавця) жирорахунку на рахунок чекодержувача певної суми грошей. Жирочеки використовуються тільки для безготівкових розрахунків у межах одного банку, де знаходяться жирорахунки клієнта та платника по чеку. Жирочеки не можуть передаватися за передатним записом.

3

ЗАБЕЗПЕЧЕНИЙ КРЕДИТ – надається проти заставлених або переданих кредитору певних цінностей. До них належать кредити, забезпечені: а) товарами, б) товаророзпорядчими документами (коносаменами, варантами); в) акредитивами, виставленими на користь експортерів; г) цінними паперами (акціями, облігаціями та ін.); д) векселями, акцептованими покупцями або гарантованими третіми особами; е) депозитами на рахунках у банках; ж) гарантіями торговельних і промислових фірм, страхових товариств, банків та урядових установ що займаються страхуванням кредитів; з) нерухомим майном (будівлями, земельними ділянками).

ЗАКРИТА КОМПАНІЯ – компанія, яка контролюється п'ятьма або менше учасниками, котрі є директорами цієї компанії. Якщо 3. к. потрапляє під контроль іншої компанії, то вона не розглядається як закрита.

ЗАСНОВНИЦЬКІ АКЦІЇ – акції, що розподіляються між засновниками акціонерних компаній і дають їм (засновникам) певні переваги. Власники засновницьких акцій мають додаткову кількість голосів на загальних зборах акціонерів, користуються першочерговим правом на одержання акцій у випадку їх додаткового випуску та ін. На частку власників засновницьких акцій припадають найбільші суми прибутків.

ЗАСТАВА – віддавання кредиторіві якого-небудь майна або коштовності для забезпечення одержуваної позички.

ЗАХИСНА ОФЕРТА – оферта, не пов'язана з реальним продажем товару. Вона використовується для негласного поділу ринків між членами монополістичних об'єднань.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИЙ КРЕДИТ – форма міжгалузевого обміну товарами та послугами за обіцянку здійснити оплату у майбутньому. Кредитні відносини досить поширені у сфері міжнародного торговельного обороту у найрізноманітніших формах. Кредити, що застосовуються в зовнішній торгівлі, можна класифікувати за кількома головними їхніми ознаками, що характеризують окремі сторони кредитних відносин.

За об'єктом кредити поділяються на товарні і валютні. Товарні кредити надаються здебільшого експортером своїм покупцям, а валютні – комерційним банкам. Валютні кредити можуть бути видані або в національній валюті країни-кредитор або країни-боржника, або у валют третьої країни. Погашення кредитів, у тому числі товарних, проводиться, як правило, валютою.

Залежно від характеру зв'язку з товарними операціями і від того, хто є кредитором, розрізняють кредити: 1) фірмові (або комерційні); 2) брокерські; 3) банківські; 4) урядові; 5) надані міжнародними фінансовими організаціями, наприклад Міжнародним банком реконструкції розвитку (МБРР), МВФ та іншими організаціями.

За умовами реалізації кредити поділяються на готівкові й акцептні. При готівковому кредиті кредитор надає суму кредиту шляхом зарахування її на рахунок у розпорядження одержувача кредиту. При акцептній формі кредитор погоджується лише акцептувати тратту, виставлену на нього одержувачем кредиту, й вчасно оплатити її.

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНІ РОЗРАХУНКИ – розрахунки, що здійснюються за допомогою інкасових доручень, акредитивів, телеграфних і поштових переказів, відкритих рахунків і чеків. В угодах пов'язаних із наданням кредиту, велику роль відіграє вексель.

ЗОЛОТІ І ВАЛЮТНІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ – форми обмеження і попередження валютних ризиків у сфері зовнішньоторговельного обороту.

При золотому застереженні сума валюти платежу, обумовлена угодою, перераховується відповідно до зміни металевого паритету валюти або ціни золота, вираженої у валюті платежу.

У валютному застереже враховуються дві валюти: валюта застереження та валюта платежу. Валюта платежу, зазначена в контракті, ставиться в залежність від іншої, як правило, відносно більш стійкої валюти. При цьому сума платежу визначається відповідно до зміни курсу валюти застереження відносно валюти платежу.

ЗОЛОТІ СЕРТИФІКАТИ – 1) свідоцтва про депонування золота, що випускалися скарбницею або банками та підлягали вільному обміну на позначену на них кількість золота. Як різновид грошових знаків золоті сертифікати набули широкого розповсюдження в США. Золоті сертифікати вперше випустили 1863 р. у зв'язку з необхідністю підтримати золоту промисловість та забезпечити оптовий обіг стійкими грошима; 2) свідоцтва скарбниці США, що використовувалися з метою забезпечення банкотної емісії федеральних резервних банків.

ЗУСТРІЧНІ ВЕКСЕЛІ – векселі, за якими дві особи виступають стосовно одна одної як кредитори та позичальники. Зустрічні векселі видаються двома особами одна одній не на підставі здійсненої між ними комерційної угоди, а з метою обліку цих векселів у банку.

I

ІМПОРТ – ввезення товарів і послуг з-за кордону для реалізації їх на внутрішньому ринку країни-імпортера або використання в межах кооперації. І. в західних країнах звичайно оцінюється митною статистикою у момент перетинання товарами кордону країни-імпортера. І. фіксується у цінах С/Ф. У деяких країнах І. фіксується у цінах ФОБ.

ІНВЕСТИЦІЇ – різні види капіталовкладень. За різними критеріями І. поділяються на державні та приватні; прямі й портфельні; в основний капітал і товароматеріальні запаси; у будинки і споруди, машини й устаткування, послуги, житлове будівництво.

ІНДЕНТ – разове комісійне доручення імпортера однієї країни комісіонеру іншої країни на купівлю певної партії товару. Це замовлення комісіонер передає виробнику своєї країни. Якщо І. точно встановлює, у якого виробника має бути куплена дана партія товару, і якщо відомості про замовлений товар указані точно (сорт, колір або зразок), то він називається закритим. І., що надає комісіонеру право вибору виробника не містить точних відомостей про замовлений товар, називається відкритим. Той самий І. може охоплювати кілька партій різноманітних товарів, замовлених у різних підприємств і зібраних в одну відправку.

ІНДОСАМЕНТ – форма передання простих і переказних векселів. Такою формою є передавальний напис на зворотному боці векселя. І. має двояке значення: по-перше, він засвідчує передання права за векселем іншій особі, по-друге, установлює відповідальність індосанта (особи, що видала вексель) за платіж за векселем перед усіма наступними власниками. І. виступає у кількох формах бланковій, ордерній обмежувальній, безобіговій.

ІНЖИНІРИНГ – термін, що визначає сукупність технічних послуг, які в останні роки набули характеру зовнішньоторговельних операцій. Умовно їх можна розділити на дві групи. Перша група включає послуги, що мають характер консультацій і даються у вигляді технічної документації, результатів досліджень, вихідних даних для будівництва, економічних розрахунків, кошторисів, рекомендацій та ін. Друга група охоплює технічні послуги, безпосередньо пов'язані з будівництвом певного об'єкта або поставкою комплектного устаткування.

ІНКАСОВА ОПЕРАЦІЯ – форма розрахунку за зовнішньо торговельною операцією, яка полягає у тому, що експортер доручає своєму банку одержати від імпортера певну суму валюти проти передання останньому

відповідних товарних документів. На інкасо банки приймають не тільки товарні документи, а й векселі (переказні та прості), чеки тощо.

К

КАДАСТР – 1) Зведення основних відомостей про ті чи інші природні явища (водяний кадастр, вітровий кадастр, кадастр сонячно енергії і т.д.); 2) перелік і оцінка об'єктів з метою їхнього оподаткування (промисловий кадастр, кадастр міського нерухомого майна).

КАСОВА КНИГА – бухгалтерська книга, призначена обліку для всіх надходжень та видачі грошей.

КАСОВИЙ ОРДЕР – бухгалтерський документ, яким оформляється касова операція по прийманню і видачі готівки. Розрізняють касовий ордер прибутковий і видатковий.

КВОТА – фіксована частка, частина, пропорція, відсоток. Цей термін часто вживається для позначення часток країн у сукупному імпорті або експорт якогось товару.

КЛІРИНГ – форма безготівкового розрахунку між банками. К. розрахунків країни здійснюється зарахуванням взаємних вимог зобов'язань; угоди між центральними банками кількох держав про взаємне зарахування зустрічних вимог і боргів, що виникають у зовнішній торгівлі.

КОМАНДИТНЕ ТОВАРИСТВО – це об'єднання двох або кількох осіб для здійснення підприємницької діяльності, у якому одні учасники (повні товариші) відповідають за справи товариства як своїм вкладом, так і усім своїм майном, а інші (командитисти, або вкладники) відповідають тільки своїм вкладом. Повні товариші беруть участь у товаристві як своїм капіталом, так і господарськими зусиллями, а вкладники – тільки своїм капіталом. Представляти товариство й укладати угоди від свого імені можуть тільки повні товариші, але не вкладники.

КОМІСІОНЕР (КОМІСІЙНА ФІРМА) – сторона в договорі про торговельну комісію, що виконує доручення іншої сторони (комітет) за комісійну винагороду та її рахунок, але від свого імені. Найважливішими серед К. експортних фірм-представників покупця є конфірмаційні доми.

КОМІСІЯ – 1) угода, за якою одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням іншої сторони (комітента) за винагороду провести операцію від свого імені, але в інтересах і за рахунок комітента, а також плата за здійснення такої операції; 2) у банківській практиці плата комерційному банку за проведення операцій за дорученням і за рахунок клієнта.

КОМПЕНСАЦІЙНА УГОДА – договір закупівлі-продажу, у якому вартість постачання імпортованих товарів (як правило, машини й устаткування), покривається експортом зроблених із їхньою допомогою товарів.

КОН'ЮНКТУРА – сукупність ознак, що характеризують поточний стан справ в економіці. Закономірні форми розвитку К. в умовах ринкового механізму визначаються балансом державного регулювання і конкуренції, незалежністю прийняття рішень споживачами, корпораціями і державними установами і підприємствами. Розрізняють загальногосподарську К. країни і К. світового товарного ринку. Загальногосподарська К. має циклічні форми динаміки в середньостроковому періоді 5-7 років.

КОНОСАМЕНТ – документ, що видається перевізником вантажовідправнику; він дає право його власникові розпоряджатися вантажем, зокрема укладати угоди купівлі-продажу і застави.

КОНСИГНАЦІЙНА ОПЕРАЦІЯ – різновид комісійних операцій. При К. О. одна зі сторін (консигнант) доручає іншій стороні (консигнатору) продаж товару зі складу від свого імені і за рахунок консигнанта. К. о. здійснюються на основі договору консигнації, до якого застосовуються норми законодавства про договір комісії. Під договором консигнації розуміють такий договір, відповідно до якого одна сторона (консигнатор) зобов'язується за дорученням іншої сторони (консигнанта) протягом часу (терміну договору консигнації) за певну винагороду продавати від свого імені і за рахунок консигнанта поставлені на склад у країні товари. Ці товари залишаються власністю консигнанта до моменту їх продажу третім особам.

КОНТРАКТ – угода між двома сторонами, яка має на меті встановити законні відносини. Брати участь у К. повинні щонайменше дві сторони.

Зовнішньоторговельні К. містять такі розділи: 1) визначення сторін; 2) предмет договору; 3) ціна і загальна сума; 4) терміни поставки товарів; 5) умови платежів; 6) упакування й маркування товар; 7) гарантії продавців; 8) штрафні санкції і відшкодування збитків; 9) страхування; 10) обставини непереборної сили. К. може включати й інші розділи, такі, як технічні умови, ліцензійні умови, умови випробувань, прийому, вимоги до технічної документації, упакування тощо.

КОНФІРМАЦІЙНІ ДОМИ – вид експортних комісійних домів, представників покупця, що беруть на себе ризик за кредитами. К. д. можуть брати на себе ризик на повну вартість поставки і на всю суму експортних кредитів, не вимагаючи від покупців доказів їх кредитоспроможності. К. д. займаються фрахтом, кредитуванням імпортера; здійснюють платіж готівкою за наявний товар.

КОРЕСПОНДЕНТСЬКИЙ ДОГОВІР – угода між двома або кількома кредитними установами щодо здійснення платежів і розрахунків одним із них за дорученням і за рахунок іншого. Кореспондентський договір укладається між кредитними установами як усередині країни, так і за її межами. Розрізняють кореспондентські договори строкові (із правом продовження) і безстрокові.

КОРЕСПОНДЕНТСЬКИЙ РАХУНОК – рахунок, призначений для розрахунків, здійснюваних однією кредитною установою за дорученням і за кошти іншої кредитної установи на основі укладеного кореспондентського договору.

КОТИРУВАННЯ БІРЖОВЕ – оптова ціна товарних партій, що реалізуються через товарні біржі і публікуються в спеціальних біржових довідниках. К. б. широко використовується під час оцінювання короткострокових коливань кон'юнктури та балансового оцінювання запасів сировини та інших біржових товарів.

КРЕДИТНА КАРТА – кредитний білет (карта, чек, ваучер, купон, марка, форма, букле, магнітна карта чи інший документ або предмет), виданий фізичній особі особою, що веде бізнес у сфері споживчого кредиту.

КРЕДИТНА ОПЕРАЦІЯ – один із способів просування товарів на зовнішній ринок, породжених конкуренцією між продавцями. Більшість великих зовнішньоторговельних операцій здійснюється на умовах кредиту.

Л

ЛАЖ – 1) надбавка до ціни золота, яка при золотому обігу стихійно встановлювалася на ринку в результаті знецінення паперових грошей щодо золота, обчислюється у процентах; 2) перевищення ринкової ціни золота над офіційним (до її скасування 1976 р.); 3) відхилення курсу цінних паперів від їхньої номінальної вартості (у такому значенні застосовується як правило термін ажю).

ЛІБОР – лондонська міжбанківська ставка пропозиції, середня ставка процента, за яким банки в Лондоні надають позички в євровалютах першокласним банкам шляхом розміщення у них депозитів. На прикладі Л. – шкала процентних ставок, що застосовуються лондонськими банками на строки 1, 3, 6 та 12 місяців.

ЛІЗИНГ – довгострокова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, споруд виробничого призначення. Завдяки Л. існує можливість

одержати необхідне обладнання без значних одночасних грошових витрат, неминучих при купівлі. Після завершення контракту по Л. обладнання, що орендувалося, можна купити за принципом залишкової вартості.

ЛІКВІДНІ ЗАСОБИ – гроші та інші активи, що можуть використовуватися для погашення боргових зобов'язань.

ЛІМІТ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ – граничні суми, що виділяються банками на здійснення валютних операцій з певними партнерами.

ЛІМІТ КРЕДИТУВАННЯ – граничний розмір кредитів. Встановлюється для конкретних позичальників. Л. к. поділяється на ліміт заборгованості і ліміт видачі.

ЛІМІТ ВИДАЧ – гранична сума кредиту, що може надаватися на певний період.

ЛІМІТ ЦІНИ – верхня межа рівня ціни на певний різновид продукції.

ЛІЦЕНЗІЙНА СИСТЕМА – одна із систем контролю над експортом та імпортом товарів. На здійснення зовнішньоторговельних операцій (експортер) повинен мати дозвіл. ліцензію від державного органу, що регулює зовнішню торгівлю.

ЛІЦЕНЗІЙНИЙ АБО ПАТЕНТНИЙ АГЕНТ (БРОКЕР) – посередник у торгівлі патентами та ліцензіями. Його послугами користуються індивідуальні патентовласники, дрібні та середні фірми, а також крупні компанії, як не проводять великомасштабні науково-дослідні роботи.

Відносини між продавцем і покупцем ліцензій, з одного боку, і агентом – з іншого, регулюються на основі ліцензійної агентської угоди.

ЛІЦЕНЗІЯ – 1) дозвіл, що надається державними органами особам на право господарської діяльності; 2) у галузі зовнішньої торгівлі – документ на право ввозу або вивозу товарів; 3) дозвіл на використання іншими особами або організаціями винаходу, захищеного патенту.

М

МАРЖА – термін, який застосовується в торговельній, біржовій страховій і банківській практиці, аби показати різницю між цінами на товари для тих, хто продає, і для тих, хто купує.

МАРКЕТИНГ – 1) форма господарської діяльності, що має на меті задовольнити попит споживачів, бізнесу та держави на товари та послуги. М. охоплює оцінювання попиту, виробництва продукту, ціноутворення, просування та реалізації товару. У М. включаються також умови виконання

гарантій, сервісні зобов'язання. Основне положення М. полягає у тому, що споживач повинен мати вибір у більшості випадків купівлі. При цьому фірми потрапляють в умови, коли їм необхідно виробляти свій товар привабливішим із погляду споживчих властивостей; 2) комплексна система заходів по вивченню ринку й активному впливу на споживацькі потреби з метою збуту товарів і одержання прибутку. Сучасний М. передбачає широкий комплекс ринкових досліджень, зокрема розробку стратегії й тактики поведінки на ринку за допомогою маркетингових програм. Такі програми включають заходи, що стосуються підвищення якості товарів, розширення їх асортименту, вивчення покупців, конкурентів та конкуренції, забезпечення цінової політики, формування попиту, стимулювання збуту та реклами, оптимізації мережі товарного руху та товарного збуту, організації технічного сервісу і розширення сервісних послуг. М. – фундамент для довгострокового та оперативного планування, виробничо-комерційної діяльності підприємства, складання програм виробництва, організації науково-технічної, технологічної, інвестиційної діяльності та збуту на підприємстві.

МЕНЕДЖЕР – представник найманих працівників, які безпосередньо зайняті управлінням підприємством; фахівець з питань управління.

МИТО – податок, що сплачується митним установам за товари, цінності, які перевозяться через кордон тієї чи іншої країни. М. сплачується за товари, що ввозяться, і за транзитні. Розмір М. визначається митними тарифами. Розрізняють М. "адвалорне" (процент від ціни товару) й у вигляді усталених ставок за встановлену одиницю товару (штука, вага, обсяг, довжина тощо). М. дозволяє державі захищати внутрішній ринок, обмежувати конкурентоспроможність товарів, що ввозяться, регулювати обсяг імпорту та його структуру.

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД – міжнародна валютно-фінансова організація, що створена для сприяння розвитку міжнародної торгівлі та валютного співробітництва шляхом регулювання валютних курсів і контролю за їх виконанням багатосторонньої системи оплати, ліквідації валютних обмежень, а також для надання своїм членам кредитних ресурсів під час валютних труднощів, пов'язаних з нерівновагою платіжних балансів. Як спеціалізовану установу ООН МВФ було створено 1944р. на міжнародній валютно-фінансовій конференції у Бреттон – Вудсі, (США). Капітал МВФ складається із внесків держав-членів: 1989р. до МВФ входили 152 країни з капіталом 120 млрд дол.

МОНЕТАРИЗМ – 1) сучасний напрям політичної економії, основними положеннями якого є обмеження втручання держави у господарську систему, скорочення бюрократичних бар'єрів на шляху потоків капіталу, робочої сили та товарів, регулювання економічної кон'юнктури тільки фінансовими засобами, через підтримання необхідного обсягу грошової маси в обігу; 2) економічна теорія, згідно з якою кількість грошей в обігу є визначальним чинником формування господарської кон'юнктури. М. набув широкого розвитку в США і деяких європейських країнах.

МОРАТОРІЙ – відстрочка сплати внутрішніх або зовнішніх боргових зобов'язань, що оголошується спеціальними актами державної влади на певний строк чи то до закінчення якихось надзвичайних подій.

МУЛЬТИПЛІКАТОР – принцип, який означає, що з приростом загальної суми капітальних вкладень національний дохід зростає на величину, яка в "а" разів більша, ніж приріст капіталовкладень; величина "а" – і є М.

Н

НЕВИДИМИЙ ЕКСПОРТ (ІМПОРТ) – експорт та імпорт послуг: вартість доставляння, банківських послуг, роялті, страховий дохід, рента, проценти, прибутки, дивіденди, витрати туристів. Все це включається у баланс міжнародних розрахунків країни.

НЕВИДИМІ ОПЕРАЦІЇ – невидимий експорт і невидимий імпорт – терміни для позначення статей торговельного і платіжного балансу, що не відносяться до експорту чи імпорту товарів. Н. о. включають надходження іноземної валюти за такими статтями: фрахт, страхування, проценти, цінні папери та ін.

НЕГАТИВНА ПРОЦЕНТНА СТАВКА – 1) розмір плати, що стягується банком з власника депозиту замість традиційної виплати йому процентного винагородження як кредиторів банку. Н. п. с. застосовується для обмеження припливу іноземних капіталів до країни; 2) реальна процентна ставка по депозитах та кредитах, що нараховується за визначений строк в умовах інфляції, коли темп знецінення грошей перевищує розмір номінальної процентної ставки.

НЕЛІМІТОВАНІ ЧЕКОВІ КНИЖКИ – комплект (10 – 15 аркушів) бланків розрахункових чеків, що видається банками для розрахунків із кількома постачальниками, транспортними організаціями тощо. Обсяг коштів на Н. ч. к. не обмежений.

НЕУСТОЙКА – визначена законом або договором грошова сума, яку боржник зобов'язаний сплати кредитору в разі невиконання або нена належного виконання зобов'язань. До Н. відносяться пеня, штраф, процент від суми невиконаного зобов'язання та ін.

НЕЦІНОВА КОНКУРЕНЦІЯ – форма конкурентної боротьби, в якій поряд з конкуренцією цін використовуються реклама, технічні переваги, гарантії, пільги споживачам та ін.

НОМІНАЛ – номінальна вартість, зазначена на цінних паперах (акціях, облігаціях і паперових грошових знаках), а також номінальна ціна товару, що вказана у прейскуранті або на товарі.

НОУ-ХАУ – знання, не захищені правами промислової власності. Вони, як правило, секретні. Об'єкти, на які не видані патенти, можуть також передаватися через укладення так званих договорів про передання ноу-хау третім особам. Крім технічних знань, до Н.-х. належать комерційні і виробничо-економічні знання.

О

ОБЛІГАЦІЯ – цінний папір, що дає його власникові прибуток у вигляді процентів або виграшу.

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ІНДОСАМЕНТ – форма індосаменту, при якій забороняється подальше передання векселя або вексель передається для інкасування, наприклад, банку, який є уповноваженим векселедержателем, для отримання платежу за векселем. До цього виду належить заставний індосамент, коли вексель передається у забезпечення якоїсь вимоги (банківської позики тощо). Одержувач векселя за заставним індосаментом реалізує всі права за векселем, але передати його він може тільки для інкасування.

ОБЛІК ВЕКСЕЛЯ – купівля банком або спеціалізованою кредитною установою векселів до закінчення строку їх оплати. При О. в. банк достроково сплачує векселедержателю суму, на яку виписаний вексель, відраховуючи процент, розмір якого визначається на основі існуючого процента на позичковий капітал залежно від якості та строку викупу векселя. Банки беруть на облік лише так звані першокласні векселі, тобто векселі, що мають зобов'язання солідних фірм, платоспроможність яких не підлягає сумніву. О. в. з гарантією крупних банків здійснюється за нижчими ставками процента, ніж векселів торговельних та промислових фірм, що не мають банківської гарантії (банківського авалю).

ОБЛІК КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ – відображення у бухгалтерському облікові взаємозв'язків між об'єднаннями, підприємствами, господарськими організаціями та банками, що стосуються коротко- та довгострокового кредитування. У банках О.к.о. здійснюється за окремими об'єктами кредитування відповідно до номенклатури кредитного плану і завдань банківського контролю.

ОБЛІКОВА СТАВКА – процент, який стягують банки із суми векселя при купівлі їх банком до настання строку платежу (за так званого "обліку векселя"). Банк, обліковуючи вексель, сплачує пред'явникові суму його номінальної вартості, відраховуючи суму зниження, що дорівнює О. с. Право одержати гроші за векселем переходить до банку, який по закінченню строку може або отримати з векселедавця повну суму, або перепродати його на грошовому ринку певним зниженням ціни.

ОБЛІКОВІ ОПЕРАЦІЇ – операції банків щодо обліку векселів і окремих різновидів боргових зобов'язань; засіб авансування грошових сум. Крім комерційних векселів, до О. о. належать деякі зобов'язання державної скарбниці, а також купони на виплату дивідендів і процентів по акціях і облігаціях, строк виплати яких ще не настав.

ОВЕРДРАФТ – короткостроковий кредит, надання якого відбувається шляхом списання коштів із рахунку клієнта банку (більших, залишок на рахунку), внаслідок чого створюється дебітове сальдо.

ОПЕРАЦІЯ З ПЕРЕПРОДАЖУ – здійснюється торговельним посередником від свого імені та за свій рахунок. Це означає, що торговельний посередник сам є стороною договору як з експортером (йдеться про експортера-виробника), так і з кінцевим покупцем і стає власником товару після його оплати.

ОПЦІОН – право вибору платежу чи відмова від нього, яке надається одній із сторін умовами договору(контракту) або зміни його початкових умов. О. – один із способів біржової спекуляції.

ОРЕНДА – різновид договору, за яким орендодавець надає орендару майно у тимчасове користування за винагороду – оренду плату, за рахунок якої орендодавець відшкодовує амортизацію, витрати на капітальний, поточний ремонт тощо.

ОСОБОВІ РАХУНКИ – у кредитних установах – це вихідні банківські документи, що відображають розрахунки з юридичною особою або окремими громадянами.

ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ КРЕДИТУВАННЯ – система економічних заходів, здійснювана банком щодо об'єднань підприємств та організацій, які порушують зобов'язання по своєчасному поверненню кредиту.

ОФІЦІЙНА ОБЛІКОВА СТАВКА – процентна ставка, що застосовується центральним банком країни в операціях із комерційними банками та іншими кредитними інститутами під час купівлі (обліку) державних короткострокових зобов'язань (векселів державних скарбниць тощо) і переобліку приватних комерційних векселів.

ОРДЕРНИЙ ІНДОСАМЕНТ - форма індосаменту, при якій у написі вказується певна особа (індосант), за наказом якої вексель підлягає оплаті. Для подальшого передання векселя тут необхідний індосамент цієї особи.

ОРЕНДНІ ОПЕРАЦІЇ – отримання чи здавання у найм, на тимчасове та виняткове користування майна на основі орендного договору. У міжнародній практиці розрізняють три види оренди: довгострокову – 3 – 5 років (іноді 10 – 15 років), що дістала назву "лізинг", середньострокову – 2 – 3 роки ("хайринг") і короткострокову – до 1 року ("рейтинг" або "чартер").

ОСОБИСТИЙ РАХУНОК – бухгалтерський документ, який відображає передачу будь-якого конкретною виду засобів (матеріалів, інструментів, продукції, будівель і т.д.) або містить грошові розрахунки з відповідною організацією чи особою.

ОФЕРТА – письмова пропозиція продавця можливого покупцеві щодо продажу партії товару на визначених продавцем умовах. Фірма або особа, яка послала таку пропозицію, називається оферентом.

У міжнародній торгівлі розрізняють два види О.: тверда О. та вільна О., про що на О. має бути відповідний надпис.

П

ПАСИВ – сукупність боргів і зобов'язань підприємства, установи.

ПЕНЯ – 1) грошове стягнення за невиконання або прострочення взятих за домовленістю або встановлених законом зобов'язань; 2) штраф; 3) незадоволення або скарга.

ПЕРЕКАЗ – доручення однієї особи (переказодавця) переказати банку певну суму валюти на користь іншої особи (переказоодержувача).

ПЕРЕКАЗНИЙ ВЕКСЕЛЬ (ТРАТТА) – форма зобов'язання до фірмового кредиту (поряд із простим векселем, відкритим рахунком, простим борговим зобов'язанням). П. в. виставляється кредитором на боржника,

причому акцепт здійснюється боржником, як правило, після поставки устаткування. У суму векселя входять також відсотки за користування кредитом у розмірі, передбаченому контрактом.

ПІДТВЕРДЖЕНИЙ АКРЕДИТИВ – форма акредитива, що містить відповідальність за платіж за ним банку, у якому акредитив відкритий. Якщо акредитив є безвідкличним і підтвердженим, відповідальність перед експортером несуть обидва банки – банк, що відкрив акредитив, і банк, який його підтвердив.

ПЛАТІЖ – 1) виплата грошей як розрахунок за що-небудь придбане, використане; 2) сума грошей, яка має бути виплачена за що-небудь.

ПЛАТІЖНА ВИМОГА – документ, який подається в банк на інкасо чи для зарахування вимоги постачальника (підрядника) до покупця (замовника) про оплату відвантажених, зданих матеріальних цінностей, наданих послуг або виконаних робіт.

ПЛАТІЖНА ВІДОМІСТЬ – бухгалтерський документ, що служить підставою для виплати зарплати.

ПЛАТІЖНЕ ДОРУЧЕННЯ – документ, який містить розпорядження власника банківського рахунку про перечислення зазначеної ним суми на рахунок одержувача за товари, послуги, капітальне будівництво.

ПЛАТІЖНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ – 1) документ, яким платник податків повідомляє банк про суму і про терміни внесення належних з нього платежів, складений за визначеною формою; 2) документ, яким фінансовий орган повідомляє платника податків про суму та строки внесення ним відповідних платежів.

ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС – систематизовані дані про всі економічні операції однієї країни з іншим світом за певний період часу (звичайно рік). Основні міжнародні економічні операції: рух товарів, послуг, процента дивідендів, коротко- та середньострокові інвестиції, поставки валюти, рух золота. Кожна операція збільшує або зовнішні вимоги щодо оплати, які записуються як дебет (наприклад, вивіз капіталу, імпорт), або зобов'язання з-за кордону заплатити, що записуються як кредит (наприклад, експорт, приплив капіталу). Кожне дебетове проведення в П. б. однієї країни автоматично записується на кредит П. б. іншої країни.

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ – спроможність заплатити за куплене, своєчасно покривати свої грошові зобов'язання.

ПОВНЕ ТОВАРИСТВО – це об'єднання двох або більше осіб для здійснення підприємницької діяльності з метою отримання прибутку, учасники

якого особисто беруть участь у справах товариства і кожний несе повну відповідальність за зобов'язаннями товариства не тільки вкладеним капіталом, а й усім своїм майном.

ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ – офіційна заява платника податку про одержані ним на звітний період (квартал, півріччя, рік) доходи і поширювані на них податкові знижки і пільги.

ПОДАТКОВА СИСТЕМА – найважливіший інструмент регулювання господарської кон'юнктури в розвинутих країнах. Виділяються різні види податків: на власність, капітальні придбання, перекази капіталів, спадщину, доходи тощо.

ПОСТАВЛЕНО ЗІ СПЛАТОЮ МИТА – базисна умова поставки, відповідно до якої експортери беруть на себе відповідальність і витрати на доставляння товару до місця, указанного імпортером, яким може бути склад заводу-споживача товару, склад посередника чи будівельний майданчик об'єкта, що споруджується.

ПОСТАВЛЕНО НА КОРДОН – базисна умова поставки, за якою експортер зобов'язаний за власний рахунок поставити товар у встановлені строки до прикордонного пункту країни-імпортера, повідомити про це покупця, передати йому комплект документів (у тому числі транспортні документи), одержати експортну ліцензію, виконати митні формальності й оплатити всі витрати до передання товару покупцеві.

ПОТОЧНИЙ РАХУНОК – рахунок у банку, що служить для зберігання коштів і здійснення розрахунків, з якого вкладник може одержувати свої гроші, якщо є потреба, і поповнювати його додатковими внесками. Витрати коштів з поточного рахунку організовуються за допомогою чеків, платіжних доручень власника рахунка та інших документів.

ПОТОЧНІ РАХУНКИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ – поточні рахунки які банки відкривають юридичним та фізичним особам в іноземній валюті. Можливість їх відкриття і використання визначається чинним у державі валютним банківським законодавством.

ПРОТЕСТ ВЕКСЕЛЯ – дія уповноваженого державного органу (нотаріуса, судового виконавця), що офіційно підтверджує факти, з якими вексельне законодавство пов'язує настання визначених правових наслідків. Оформляється шляхом складання акта протесту.

ПРЕДСТАВНИК ПІДПРИЄМСТВА – особа або компанія, призначена експортером для підшукування агентів, дистриб'юторів і стокістів експортуючій компанії на певних ринках і спостереження за їхньою діяльністю.

П. п. сам у торговельних переговорах не бере участі й угоди не укладає.
П. п. може бути резидентом в іноземній державі або здійснювати свою діяльність з допомогою регулярних поїздок за кордон.

Р

РАХУНОК – документ, у якому вказана належна за що-небудь грошова сума.

РАХУНОК "ЛОРО" – рахунок, що відкривається банком своїм банкам-кореспондентам. Рахунок "Лоро" призначений для виконання операцій за дорученням банків-кореспондентів. При формуванні кореспондентських відносин передбачається, у якій валюті буде вестися рахунок, чи повинні платежі здійснюватися у межах сум на рахунку, чи можливий овердрафт.

РАХУНОК "НОСТРО" – рахунок даної кредитної установи у банках-кореспондента, на якому відображені взаємні платежі. Умови ведення рахунку "ностро" визначаються при формуванні кореспондентських відносин між двома кредитними установами.

РАХУНОК-ПЛАТІЖНА ВИМОГА – розрахунковий документ, що об'єднує в собі **РАХУНОК-ФАКТУРУ**.

РАХУНОК-ФАКТУРА – розрахунковий документ, який виписується постачальником під час реалізації товару покупцю і який містить перелік товарів, що підлягають реалізації, їх кількість, ціну і суму.

РЕЖИМ НАЙБІЛЬШОГО СПРИЯННЯ – умова торговельних договорів між двома і більше країнами для захисту їх від тарифної дискримінації, між собою. Р. н. с. гарантує, що всі партнери угоди автоматично поширюють один на другого тарифні скорочення, які вони могли б запропонувати іншим країнам, що не беруть участі в даній угоді.

РИЗИК – ставлення інвестора до можливості заробити чи втратити гроші. Прибуток – це винагорода інвестора за те, що він приймає Р. економічної невизначеності, такої як зміна смаків споживачів чи зміни технології. Фінансовий Р. ґрунтується на невизначеності природного "людського й економічного чинників. Р. перших двох типів невизначеності можна звести до мінімуму, але в умовах ринку" немає серйозних гарантій щодо економічної невизначеності.

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ – частина ринку позичкових капіталів, де здійснюється емісія, купівля-продаж цінних паперів (банки, фондова біржа, кредитні інституції).

РОЗРАХУНКИ ПЛАТІЖНИМИ ВИМОГАМИ – форма безготівкових розрахунків, за яким одержувач коштів подає в банк, який його обслуговує, на інкасо розрахунковий документ, що містить вимогу до платника про сплату визначеної суми через банк.

РОЗРАХУНКИ ПЛАТІЖНИМИ ДОРУЧЕННЯМИ – форма безготівкових розрахунків, за яких платник подає в обслуговуюче його відділення банку розрахунковий документ, що містить доручення на переказ певної суми зі свого рахунку на рахунок отримувача коштів.

РОЗРАХУНКИ ЧЕКАМИ – форма безготівкових розрахунків, за яких використовуються розрахункові чеки з лімітованих і нелімітованих чекових книжок. Розрахунковий чек покупець-чекодавець видає чекодержателю для пред'явлення його в банк, який здійснює розрахунок із чекодержателем.

РОЗРАХУНКОВИЙ БАЛАНС – співвідношення між грошовими вимогами та зобов'язаннями даної країни за кордоном і грошовими вимогами та зобов'язаннями інших країн у даній країні на певну дату. Розрахунковий баланс складається практично з таких самих статей, що й платіжний. На відміну від останнього в статтях розрахункового балансу подається повна вартість товарів і послуг, незалежно від того, чи вони надані в кредит, а чи по них зроблені часткові або повні платежі.

РОЗРАХУНКОВИЙ РАХУНОК – рахунок, який відкривають банки госпрозрахунковим об'єднанням, підприємствам, організаціям, що мають власні оборотні кошти, самостійний баланс для збереження грошей і проведення розрахунків.

РОЗРАХУНКОВІ ДОКУМЕНТИ – грошові вимоги або доручення об'єднань, підприємств, організацій тощо у письмовому вигляді до безготівкового переказу грошей за відпущені (відвантажені) товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Основні розрахункові документи: платіжні вимоги, платіжні доручення, розрахунковий чек.

С

"СВІФТ" – система електронної передачі інформації по міжнародних розрахунках. Нині в системі "СВІФТ" беруть участь понад 1500 банків 54 держав світу. Банки-учасники системи через термінали зв'язані з її центральними пунктами, а через її посередництво – один з одним. У перекладі з англійської аббревіатури "СВІФТ" означає "Товариство міжнародних міжбанківських телекомунікацій".

"СВОП" – операція по обміну національної валюти на іноземну, що передбачає зобов'язання зворотного обміну через певний строк: здійснюється між центральними банками.

СІРИЙ РИНОК (ГРЕЙ-МАРКЕТ) – ринок, на якому рідкісні товари продаються (з умовою негайної поставки) за завищеними цінами через дефіцитний високий попит. Вважається, що С. р. скоріше неетичне явище економіки, ніж незаконне, як чорний ринок.

СТОКІСТ – фірма в країні імпортера, яка здійснює експортно-імпортні операції на основі договору про консигнаційний склад, що є додатком до основного договору комісії. Функції С. близькі до функцій оптової торгівлі. С. мають власні склади і перевалочні пункти, здійснюють операції від свого імені та за свій рахунок.

СТРАХОВА ФІРМА – здійснює страхування зовнішньоторговельних вантажів або морських, авіаційних, автомобільних чи інших перевезень. С. ф. відіграє суттєву роль на світовому ринку. Більшість страхових операцій зосереджена в руках монополій-гігантів панівне становище серед яких займають монополії США.

СТРОК ТРАТТИ – кредитна умова угоди. Експортер, який користується кредитом, зацікавлений у якомога коротшому терміні тратти, оскільки чим коротший цей термін, тим меншими будуть витрати на облік і ризик, пов'язаний із можливою неплатоспроможністю імпортера. Тратта є тут лише формою кредитування імпортером постачальника, і її термін не збігається зі строком наданого кредиту чи авансу. Тратта має бути оплачена акцептантом (імпортером) у зазначений у ній термін. Що ж до погашення авансу (чи кредиту), то воно здійснюється експортером шляхом відповідного зменшення вказаних сум за товари, що поставляються у терміни, передбачені контрактом, які можуть не збігатися зі строком тратти.

Т

ТВЕРДА ОФЕРТА – письмова пропозиція на продаж певної партії товару, послана оферентом тільки одному можливому покупцеві із зазначенням строку, протягом якого продавець зв'язаний своєю пропозицією і не може зробити аналогічної пропозиції іншому покупцеві. Якщо покупець згодний зі всіма умовами оферти, то він посилає продавцю письмове підтвердження (поштою чи телеграфом), що містить беззастережний акцепт, тобто свою згоду прийняти без змін усі умови Т. о. продавця.

Якщо покупець не згодний з однією або кількома умовами оферти він посилає продавцеві контро фертю, у якій вказує свої умови та термін для відповіді. Якщо продавець зацікавлений в укладенні угоди, то узгодження умов через обмін офертою та контрофертою продовжується доти, доки не буде досягнута повна домовленість, за всіма умовами.

Неотримання відповіді від покупця протягом установленого в оферті терміну рівнозначно відмові покупця від укладання угоди на запропонованих умовах їм звільнює продавця від зробленої ним пропозиції.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ – форма об'єднання капіталів. Учасники товариства відповідають за зобов'язаннями товариства тільки своїм вкладом і не несуть відповідальності своїм майном.

ТОВАРНА БІРЖА – організована асоціація торговців, що купують і продають на умовах негайної чи майбутньої поставки певного товару. Товари не надходять на товарну біржу, продаються лише обіцянки негайної (спот) чи майбутньої (ф'ючерс) доставки. Т. б. становить стабільний, постійно діючий ринок, що сприяє формальному фінансуванню товарного виробництва. У США основними біржовими товарами є пшениця, кукурудза, зернові, цукор, кава.

ТОРГИ (ТОРГІВЛЯ ЗА ТЕНДЕРАМИ) – спосіб продажу товарів, розміщення замовлень і видачі підрядів, який передбачає залучення до певного, заздалегідь установленого терміну пропозицій від кількох постачальників чи підрядчиків і укладення угоди з тим учасників, пропозиція котрого найвигідніша організаторам Т. (за цінами та іншими комерційними та технічними умовами).

ТОРГОВЕЛЬНИЙ ДІМ – торговельна фірма, яка закуповує товари у виробників чи оптовиків своєї країни і перепродує їх місцевим оптовим чи роздрібним торговцям, а також споживачам у промисловості. Т. д. здійснюють операції за свій рахунок, але можуть виконувати також функції комісонера як для місцевих, так і для закордонних підприємців і торговців. Т. д. закуповують і пропонують покупцям широку номенклатуру товарів.

ТОРГОВЕЛЬНА ФІРМА – здійснює в основному операції з купівлі-продажу товарів. Може входити або в систему збуту великих промислових монополій, або існувати незалежно (і в юридичному, і в господарському плані) від інших фірм і здійснювати торговельно-посередницькі операції. Торговельна фірма може бути вузькоспеціалізованою або торгувати широкою номенклатурою виробів.

ТРАНСПОРТНА ФІРМА – здійснює перевезення зовнішньоторговельних вантажів і пасажирів. Звичайно транспортні компанії спеціалізуються на окремих видах перевезень, у зв'язку з чим вони поділяються на судноплавні, автомобільні, авіаційні, залізничні.

ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКІ ФІРМИ – спеціалізуються на доставлянні товарів покупцеві, виконуючи доручення промислових, торговельних та інших фірм. Функції Т.-е. ф. різноманітні: перевірка стану тари й упаковки, маркування; оформлення супровідних документів; оплата вартості перевезення за дорученням вантажовласника; здійснення вантажно-розвантажувальних робіт; зберігання; страхування; підбір і комплектація дрібних відправлень; інформація вантажоодержувача про прибуття вантажу, одержання комерційного акта (якщо вантажу заподіяна шкода), здійснення митних формальностей, організація контейнерних перевезень, забезпечення вантажних відправлень документами карантинного, санітарного і ветеринарного нагляду та ін.

У

УГОДА – СПОТ (РИНОК – СПОТ) – угода (ринок), за якою (де) товари продаються за готівку і поставляються негайно. Ринок – СПОТ називають також фізичним, на ньому функціонують продавці, готові продати товар негайно, і покупці, що вимагають негайно поставки. Цей ринок відрізняється від ф'ючерсного ринку, на якому реалізуються майбутні поставки товарів. Існують два класи Р. с.: первинні (локальні) і центральні. Локальні ринки розвиваються в районах виробництва, а центральні – у транспортних вузлах.

Ф

Ф'ЮЧЕРСНИЙ РИНОК – ринок, на якому угоди укладаються на поставку товарів чи іноземної валюти у визначений час у майбутньому. Самих товарів на Ф. р. немає: продається лише обіцянка майбутньої поставки. Ф. р. звичайно є частиною організованої товарної біржі. Він передбачає поставку продавцем реального товару за ціною зафіксованою у контракті у момент його укладення, у термін, обумовлений у контракті. Тривалість цього терміну встановлюється біржею.

Ф'ЮЧЕРСНА УГОДА – різновид угоди на товарній або фондовій біржі. Ф'ючерсна припускає виплату грошової суми за товар або за акції через

певний строк після укладання угоди щодо ціни, яка встановлена в контракті. Основна мета ф'ючерсної угоди – одержати різницю в цінах або курсах акцій до ліквідаційного строку (строку завершення угоди).

ФЕКТОР – торговельний посередник (фінансовий спеціаліст), що займається збором розрізнених фінансових надходжень і кредитів для своїх клієнтів.

ФІРМОВИЙ КРЕДИТ – комерційний кредит у сфері зовнішньоторговельного обороту. Він тісно пов'язаний із укладенням угод про реалізацію товарів і водночас є формою розрахунку за цими угодами. Ф. к. надається переважно експортерами імпортерам у вигляді розстрочки платежу за проданий товар. Інколи кредити надаються також імпортерами-покупцями постачальникам-імпортерам на виробництво і заготівлю товарів, які підлягають постачанню згідно з укладеним контрактом.

ФОНДОВА БІРЖА – організований ринок, на якому продаються і купуються цінні папери.

ФРАНКО-ВАГОН (назва пункту відправлення) – умова поставки, яка застосовується під час залізничних перевезень. Відправляючи товар, якого достатньо для завантаження цього вагона, продавець зобов'язаний своєчасно замовити вагон, що відповідає вимогам перевезення, і завантажити в нього товар за свій рахунок у встановлений термін.

Покупець бере на себе всі витрати на перевезення товару і весь ризик, якого може зазнати товар із моменту передання залізниці вагона із завантаженим товаром.

ФРАНКО-ЗАВОД – базисна умова поставки, за якою продавець не має жодних зобов'язань щодо транспортування товару. Він повинен вчасно доставити товар у розпорядження покупця в місце вказане в контракті, для навантаження товару на надані покупцем транспортні засоби. Покупець бере на себе весь ризик і всі витрати, що виникають, коли товар перебуває у його розпорядженні на склад продавця, у термін на умовах контракту.

ФРАНКО-СКЛАД ПОКУПЦЯ – базисні умови поставки, що передбачають оплату експортером усіх витрат на доставляння товарів на адресу покупця. Винятком є імпортне мито, яке і в цьому разі може оплачуватися покупцем, якщо це обумовлено контрактом. За такої умови покупець оплачує ціну товару тільки після поставки самого товару. Ризик випадкової втрати чи ушкодження товару переходить із продавця на покупця у момент прибуття на адресу вантажоодержувача (на склад).

ФРАХТ І ПЕРЕВЕЗЕННЯ ОПЛАЧЕНІ ДО – базисні умови поставки, які передбачають, що експортер зобов'язаний свій рахунок поставити товар і надати документи, які підтверджують його відповідність умовам контракту, укласти договір про перевезення товару в указаний у контракті пункт і оплатити перевезення, передати товар перевізнику до встановленого контрактом терміну, повідомити імпортера та відіслати йому комплект документів, у тому числі квитанцію про прийняття вантажу до перевезення, одержати експортну ліцензію й оплатити вивізне мито, податки та збори. На прохання і за рахунок імпортера експортер зобов'язаний сприяти йому в одержанні інших документів для оформлення ввозу у країну імпортера.

Ф'ЮЧЕРСНИЙ РИНОК – ринок, на якому угоди укладаються на поставку товарів чи іноземної валюти у визначений час у майбутньому. Самі товари, відсутні на Ф. р., звичайно є частиною організованої товарної біржі. Він передбачає поставку продавцем реального товару за ціною зафіксованою у контракті у момент його укладання, у термін, обумовлений у контракті.

Ц

ЦІННІ ПАПЕРИ – грошові і товарні документи, володіння якими дає можливість здійснити виражені в них майнові. До основних цінних паперів належать: акції, облігації, векселі, заставні папери, що випускаються іпотечними банками під заставу земельних ділянок, боргів, нерухомого майна. Як втілення фіктивного капіталу цінні папери не мають самостійної вартості. Вони – предмет купівлі-продажу на фондових біржах, а тому їх вартість(або курс) прямо пропорційна прибутку, що дають цінні папери, та обернено пропорційна нормі позичкового процента. Регулярно мають прибуток власники таких цінних паперів, як акції й облігації.

Ч

ЧАРТЕР – один з різновидів в договорі морського перевезення, за яким судно фрахтується на певний рейс. Застосовують здебільшого при зовнішньоторговельних перевезеннях масових вантажів (лісу, вугілля, руди, зерна тощо).

ЧЕК – 1) документ, який містить письмове розпорядження власника рахунку (чекодавця) кредитній установі, що його обслуговує, сплатити певну суму грошей чекодержателю. Строк обороту чека обмежений. Розрізняють чеки: пред'явницький, іменний, ордерний. Чек пред'явницький випускається на пред'явника, його передача здійснюється шляхом вручення.

Використовується в розрахунках усередині країни. Чек іменний виписується на певну особу, його поширення обмежене. Чек ордерний виписується певній особі або за її наказом, тобто чекодержатель має право передавати чек новому власникові за допомогою індосаменту, що виконує функції, подібні до функцій вексельного індосаменту. Це найзручніший і найпоширеніший різновид чеків; 2) талон з каси із зазначенням суми, отриманої за товар, або в касу від продавця із зазначенням суми, яку потрібно заплатити.

Ш

ШТРАФ – грошове стягнення за порушення зобов'язань за договором. У зовнішньоекономічних відносинах, Ш. сплачується за порушення строків поставки товару або надання послуг, некомплектність поставки, за поставку товарів низької якості або в упаковці, що це відповідає вимогам, за порушення інших умов, які передбачені відповідним договором. Стягується в установленій твердій сумі або в процентах до суми невиконаного зобов'язання. Строк давності позову для стягнення Ш. – 6 місяців.

Я

ЯМАЙСЬКА ВАЛЮТНА СИСТЕМА – сучасний етап у розвитку світової валютної системи, пов'язаний із рішеннями наради країн-членів МВФ В. М. Кінгстоні (Ямайка, 1976 р.). Я. в. с. передбачала відмову від низки головних принципів Бреттон – Вудса, повну демонетизацію золота та остаточний перехід до використання міжнародних розрахункових грошових одиниць як світових грошей – спеціальних прав запозичення – СДР, які спеціальними записами на рахунках членів МВФ. У свою чергу, все це передбачає відміну офіційної ціни на золото і золотих паритетів припинення обміну доларів на золото для центральних банків і урядових органів; дозвіл на продаж і купівлю золота за ринковими цінами; право вибору країнами будь-якого режиму валютного курсу; визнання системи валютних курсів, що плавають, проти їх твердої фіксації; надання МВФ повноважень щодо нагляду за валютною політикою країн-членів. За золотом зберігалася роль фонду ліквідних активів для придбання ключових валют. Формальне підтвердження отримала не регламентованість офіційних резервних активів, що використовуються; поняття "валюта, що конвертується" було замінено на поняття "валюта, що вільно використовується".

ЯРМАРКИ – періодичні торги, їх провадять місці; у певному сезонний розпродаж товарів одного або багатьох різновидів. Великі Я. – це центри оптової торгівлі, де угоди укладаються на основі представлених зразків. Залежно від об'єктів ярмаркової торгівлі розрізняються. Я. універсальні, багатогалузеві та спеціалізовані. З огляду на склад учасників та місце проведення, Я. бувають регіональні, національні та міжнародні.

Використана і рекомендована література

1. Баликоев В. З. Общая экономическая теория. / В. З. Баликоев. – Москва : Омега – Л, 2011. – 688 с.
2. Белоглазова Н. Г. Деньги, кредит, банки : учебник / Н. Г. Белоглазова – Москва. : Юрайт – Издат, 2009. – 624 с.
3. Белотекова Н. П. Деньги. Кредит. Банки : учеб. пособ. / Н. П. Белотекова, Ж. С. Белотекова. – Москва : Издательско-торговая корпорация "Дашок и К", 2011. – 484 с.
4. Гаврилова А. Н. Финансы организаций предприятий / А. Н. Гаврилова, А. А. Попова – Москва : Кнорус, 2010. – 606 с.
5. Галицкая С. В. Деньги. Кредит. Финансы : учеб. пособ. / С. В. Галицкая. – Москва : Эксмо, 2008. – 736 с.
6. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. – 4-е вид. – Київ : КНЕУ, 2006. – 744 с.
7. Доллан Э. Дж. Деньги, банки и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Доллан. – СПб. : Оркестр, 1994. – 448 с.
8. Жуков Е. Ф. Деньги. Кредит. Банки : учеб. пособ. / Е. Ф. Жуков, Н. М. Зеленкова, Л. Т. Литвиненко. – Москва. : Юнити-дана, 2009. – 704 с.
9. Кузнецова Е. И. Деньги, кредит, банки : учеб. пособ. / Е. И. Кузнецова. – Москва : Юнити-Дана, 2009. – 528 с.
10. Нуриев Р. М. Экономика развития. Модели становления рыночной экономики : учеб. пособие / Р. М. Нуриев. – Москва : Эксмо, 2012. – 640 с.
11. Щеголева Н. Г. Деньги и денежное обращение / Н. Г. Щеголева, А. И. Васильева. – Москва : Высшее образование, 2009. – 144 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСОВИЙ СЛОВНИК
для студентів фінансового факультету
всіх форм навчання

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Кондусова** Лариса Федорівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *О. Г. Лященко*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2016 р. Поз. № 293 ЕВ. Обсяг 39 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*